

Peruntukan Islam dan Orang Melayu dalam Perlembagaan Persekutuan : Suatu Kajian Terhadap Mahasiswa di Institut Pengajian Tinggi Negeri Selangor

Baterah Alias (Dr.)

Akademi Pengajian Islam Kontemporari (ACIS)
Universiti Teknologi MARA, 40450 Shah Alam Selangor
bbaterah@salam.uitm.edu.my

Rafeah Saidon

Akademi Pengajian Islam Kontemporari (ACIS)
Universiti Teknologi MARA, 40450 Shah Alam Selangor
rafeahsaidon@hotmail.com

Azhar Abd Aziz (Dr.)

Akademi Pengajian Islam Kontemporari (ACIS)
Universiti Teknologi MARA, 40450 Shah Alam Selangor
azhar_952@yahoo.com.my

Suliah Mohd Aris

Akademi Pengajian Islam Kontemporari (ACIS)
Universiti Teknologi MARA, 40450 Shah Alam Selangor
Suliah Mohd Aris/ACIS/UiTM@UiTM

Abstrak

Islam dimartabatkan dalam Perlembagaan Persekutuan di bawah peruntukan Perkara 3(1) yang menyatakan Agama Islam adalah agama Persekutuan tetapi agama lain boleh diamalkan dengan aman dan damai di mana-mana Bahagian Persekutuan. Definisi Melayu di bawah peruntukan Perkara 160 menyatakan orang Melayu beragama Islam, berbahasa Melayu serta mengamalkan adat istiadat Melayu serta peruntukan Perkara 153, hak keistimewaan Orang Melayu dalam Perlembagaan Persekutuan merupakan bukti kukuh pemberian hak kepada orang Melayu secara sah melalui peruntukan undang-undang bagi mengiktiraf ketuanan Melayu. Permasalahannya, adakah peruntukan undang-undang sedia ada sejajar dengan perlaksanaannya dalam sistem pentadbiran negara. Bagaimanakah orang Melayu melaksanakan peruntukan undang-undang berkaitan hak orang Melayu dalam masyarakat majmuk di Malaysia. Berdasarkan justifikasi tersebut, statistik menunjukkan terdapat jurang perbezaan ekonomi, politik, sosial dan pendidikan orang Melayu dengan bukan Melayu. Berdasarkan permasalahan kajian tersebut, objektif kajian yang disasarkan ialah untuk menganalisis tahap kefahaman dan kesedaran dalam kalangan mahasiswa Institut Pengajian Tinggi di Selangor mengenai peruntukan Islam dan Orang Melayu dalam Perlembagaan Persekutuan serta penerimaan bukan Melayu terhadap peruntukan tersebut. Kajian awal mendapati, peruntukan tersebut diterima baik oleh bukan Melayu tetapi dalam masa yang sama kaum lain juga diberi hak kewarganegaraan bagi mengimbangi peruntukan tersebut. Diharapkan kertas kerja ini dapat merungkai masalah yang membelenggu orang Melayu supaya tindakan penambahbaikan dapat disyorkan bagi meningkatkan taraf hidup orang Melayu seiring dengan kaum lain dalam mengejar arus pembangunan negara yang kian mencabar pada masa kini.

Kata kunci : Islam, Melayu, hak istimewa dan perlembagaan

Pendahuluan

Perlembagaan Persekutuan merupakan undang-undang tertinggi negara yang menjadi panduan untuk mentadbir urusan negara oleh pihak yang diberi kuasa oleh perlembagaan. Islam dan orang Melayu diperuntukkan dalam perlembagaan bagi menjamin survival Melayu tanpa menafikan hak kaum lain menurut perlembagaan. Ketetapan ini bertujuan untuk memberi kesaksamaan undang-undang kepada semua bagi mejamin perpaduan kaum di Malaysia.

Peruntukan Berkaitan Agama dalam Perlembagaan

Islam telah berkembang di Asia Tenggara sejak abad ke-13M tetapi mula bertapak di Melaka pada abad ke-15M (Ahmad Ibrahim dan Ahilemah,1987:52). Sejarah telah membuktikan Islam telah dimartabatkan dalam perlembagaan berdasarkan perlembagaan negeri-negeri di Tanah Melayu. Oleh itu, tidaklah menjadi suatu keganjilan sekiranya Islam masih kukuh dan utuh dalam perlembagaan tetapi persoalananya, sejahteranakah kedaulatan Islam dilaksanakan dalam pentadbiran negara. Perbincangan ini, diketengahkan berdasarkan fakta sejarah perkembangan perlembagaan yang telah dilaksanakan di Tanah Melayu sehingga wujudnya Perlembagaan Persekutuan yang digunakan hingga kini dalam pentadbiran negara.

Islam dalam Pelembagaan Negeri

Perlembagaan negeri bertulis pertama di Tanah Melayu ialah Perlembagaan Johor tahun 1895 yang menampakkan ciri-ciri keislaman. Satu peruntukan dalam perlembagaan tersebut menyebut pemerintah hendaklah seorang yang berbangsa Melayu, berketurunan diraja Johor, lelaki dan beragama Islam (Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor 1895, fasal 57). Diperuntukkan juga dalam Perkara VII bahawa Islam hendaklah sentiasa dan sepanjang masa menjadi agama negeri Johor (Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor 1895, fasal 58) dan undang-undangnya ialah undang-undang negeri (Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor 1895, fasal 2).

Perlembagaan negeri Terengganu 1911 juga bercirikan Islam yang dikuatkuasakan pada 22 November 1911. Satu daripada peruntukannya menghendaki bahawa raja negeri Terengganu seorang beragama Islam, berbangsa Melayu dan berketurunan diraja Terengganu. Bab 51 perlembagaan itu juga menyebut bahawa Islam adalah agama negeri dan tiada agama lain yang boleh dijadikan agama rasmi negeri Terengganu (*Undang-undang Perlembagaan Terengganu*,1962).

Pada hari ini, semua perlembagaan negeri kecuali Sarawak, Melaka dan Pulau Pinang telah mempunyai peruntukan Islam sebagai agama negeri dan raja sebagai ketua agama bagi negeri (Perlembagaan Perlis, Bahagian Kedua, Perkara 5 dan 6). Bagi Wilayah-wilayah Persekutuan, Pulau Pinang, Melaka, Sabah dan Sarawak yang merupakan negeri tidak beraja, ketua agama untuk negeri tersebut adalah Yang di-Pertuan Agong (*Perlembagaan Persekutuan*,Perkara 3(2)).

Perlembagaan Persekutuan Tanah Melayu 1948

Berasaskan Perjanjian Persekutuan Tanah Melayu 1948, sebuah perlembagaan baharu bagi Tanah Melayu telah dipersetujui dan dikuatkuasakan mulai 1 Februari 1948. Namun begitu, ciri asas pemerintahan di negeri-negeri yang sedia ada dikekalkan. Hal ini termasuklah pengekalan peruntukan Islam sebagai agama rasmi bagi negeri-negeri Melayu. Perlembagaan Persekutuan Tanah Melayu 1948 sendiri sebenarnya mempunyai peruntukan berkaitan dengan kedudukan Islam sebagai agama Persekutuan. Ia mengistiharkan bahawa agama Islam adalah agama rasmi dan diamalkan di negeri-negeri (J. de Vere Allen (et.al),1981:150).

Perlembagaan Persekutuan 1957

Suruhanjaya Reid telah ditubuhkan pada tahun 1956 untuk menyediakan draf Perlembagaan Tanah Melayu yang merdeka. Pada peringkat awalnya tidak mencadangkan Islam sebagai agama Persekutuan. Salah seorang anggotanya dari Pakistan, Hakim Abdul Hamid berpendapat bahawa satu peruntukan sebegini perlu diadakan. Parti Perikatan telah menghantar satu memorandum untuk memasukkan peruntukan agama bagi Tanah Melayu ialah Islam tetapi tidak menegaskan bahawa undang-undang bagi negara adalah undang-undang Islam. Walau bagaimanapun, hasilnya draf terakhir yang dipersetujui memperuntukkan Perkara 3(1) dengan menyebut bahawa Islam sebagai agama bagi Persekutuan (Zaini Nasohah,2004:2).

Islam Sebagai Agama Persekutuan

Perlembagaan Persekutuan melalui Perkara 3(1) menyatakan agama Islam adalah agama Persekutuan tetapi agama lain boleh diamalkan dengan aman dan damai di mana-mana bahagian Persekutuan. Pihak kerajaan (persekutuan atau negeri) mempunyai kebebasan, kuasa dan keistimewaan untuk menubuhkan, menyelenggara dan membantu penubuhan institusi Islam dan melaksanakan ajaran Islam serta mengeluarkan perbelanjaan yang diperlukan untuk tujuan itu (*Perlembagaan Persekutuan*,2000:2).

Tiap-tiap negeri selain negeri-negeri yang tidak mempunyai Raja, kedudukan Raja sebagai ketua agama Islam di negerinya mengikut cara dan setakat yang diakui dan ditetapkan oleh Perlembagaan negeri itu dan tertakluk kepada Perlembagaan, segala hak, keistimewaan, prerogatif dan kuasa yang dinikmati olehnya sebagai ketua agama Islam, tidaklah tersentuh dan tercacat; tetapi dalam apa-apa perbuatan, amalan atau upacara yang berkenaan dengannya Majlis Raja-Raja telah bersetuju bahawa perbuatan, amalan atau upacara patut diperluas ke seluruh Persekutuan, setiap Raja lain hendaklah atas sifatnya sebagai ketua agama Islam membenarkan Yang di-Pertuan Agong mewakilinya. (*Perlembagaan Persekutuan*, Perkara 3(2)). Dari segi undang-undang semacam mengisyaratkan proses perwakilan kuasa, sama ada kepada majlis Raja-Raja atau Yang di-Pertuan Agong (Abdul Aziz Bari, 2002:86-87).

Perlembagaan Negeri Melaka, Pulau Pinang, Sabah dan Sarawak hendaklah masing-masing membuat peruntukan bagi memberi Yang di-Pertuan Agong kedudukan sebagai ketua agama Islam di negeri itu. Tiada apa-apa jua dalam ini mengurangkan mana-mana peruntukan lain dalam perlembagaan ini. Walauapapun dalam Perlembagaan ini, Yang di-Pertuan Agong hendaklah menjadi Ketua Agama Islam di Wilayah-Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur, Labuan dan Putrajaya; dan bagi maksud ini Parlimen boleh melalui undang-undang membuat peruntukan bagi mengawal selia hal ehwal agama Islam dan bagi menubuhkan suatu Majlis untuk menasihati Yang di-Pertuan Agong mengenai perkara-perkara yang berhubungan dengan agama Islam (Perlembagaan Persekutuan, 2000, Perkara 3(2)).

Pemahaman Umum “Islam sebagai Agama Persekutuan”

Kebelakangan ini isu berkaitan Islam sangat diperdebatkan sehingga menjadi polimik dalam negara. Salah tanggapan mengenai kedudukan Islam umpamanya Islam sekadar agama rasmi, Malaysia negara sekular, kedudukan Islam lebih rendah dari perlombagaan, Islam tanggungjawab negeri dan banyak lagi. Sekiranya semua salah tanggapan ini tidak ditangani secara menyeluruh dan berkesan, agama Islam akan menjadi amalan ritual semata-mata.

Menurut Profesor Ahmad Ibrahim, peruntukan Perkara 3 (1) ini adalah yang terpenting dalam perlombagaan. Terdapat banyak salah faham terhadap peruntukan ini, antaranya ialah setiap upacara rasmi di Persekutuan mesti diselitkan dengan unsur Islam. Ini adalah tidak benar kerana Perkara 3 memberi kebebasan yang meluas kepada penganut agama lain untuk mengamalkan kepercayaan mereka (Ahmad Ibrahim, 1994:3).

Merujuk kepada tujuan asal peruntukan itu diadakan ternyata bukan untuk menjadikan Tanah Melayu sebagai sebuah negara Islam. Kandungan laporan Suruhanjaya Reid jelas menyokong kenyataan tersebut begitu juga dengan pandangan Hakim Abdul Hamid. Apa yang disokong atau dicadangkan oleh beliau ialah Islam diterima sebagai agama rasmi persekutuan seperti yang tercatat dalam perlombagaan negara-negara umat Islam pada waktu itu seperti Afghanistan, Iran, Iraq dan sebagainya (Mahmood Zuhdi Abd Majid, 1997:100). Tafsiran tentang negara Islam ini dibuat oleh tokoh politik ataupun undang-undang juga menyokong kenyataan tentang peruntukan di bawah Perkara 3(1) bukan bertujuan untuk mengistiharkan Persekutuan Tanah Melayu sebagai negara Islam. Bagi menjawab kritikan yang dikemukakan pada tahun 1958 oleh seorang anggota dalam Majlis Perundangan Persekutuan bahawa tidaklah berguna bagi kerajaan persekutuan mengiktiraf dirinya sebagai sebuah kerajaan Islam jika ajaran Islam dan undang-undang Syarak diabaikan. Perdana Menteri Tunku Abdul Rahman menjawab kritikan tersebut dengan menyatakan bahawa negara ini bukanlah negara Islam sebagaimana difaham secara umumnya dan Islam hanyalah agama rasmi bagi negara (Laporan Rasmi Perdebatan Majlis Perundangan).

Bekas Ketua Hakim Negara, Tun Muhammed Suffian Hashim menjelaskan maksud peruntukan berkenaan ialah semata-mata untuk upacara, misalnya untuk membolehkan doa dibaca dalam upacara rasmi, seperti pertabalan Yang di-Pertuan Agong, Hari Kemerdekaan dan lain-lain (Mohamed Suffian Hashim, 1962). Pentafrisan yang sama juga dibuat oleh Sheridan dan Groves yang menyatakan bahawa Perkara 3(1) dalam Perlombagaan Persekutuan hanya menentukan segala istiadat dan upacara persekutuan hendaklah dibuat mengikut adat istiadat Islam. Berdasarkan kenyataan tersebut, memberikan pengertian kedudukan Islam sebagai agama rasmi persekutuan tidak melibatkan soal pemakaian undang-undang Islam di peringkat persekutuan (L.A. Sheridan & H.E. Groves, 1979:37).

Implikasi peruntukan Perkara 3 (1) : Agama Islam

Peruntukan Perkara 3(1) memberikan implikasi bahawa kerajaan Persekutuan dan Negeri mempunyai kebebasan, kuasa dan keistimewaan dalam mengurus dan mentadbir hal ehwal yang berkaitan dengan Islam yang tertakluk dalam Perlombagaan. Menubuh, menyelenggara atau membantu penubuhan institusi Islam dan melaksanakan ajaran Islam serta mengeluarkan perbelanjaan bagi tujuan tersebut. Disamping itu terdapat peruntukan lain yang mempunyai kaitan dengan Peruntukan Perkara 3(1) : Agama Islam, antaranya; Perkara 11(4):“Undang-undang Negeri

mengenai Wilayah-Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur dan Labuan, undang-undang Persekutuan boleh mengawal atau menyekat pengembangan apa-apa iktikad atau kepercayaan agama antara orang yang menganut agama Islam" (*Federal Constitution, 2000:8*). Perkara 12(2) : "adalah sah bagi Persekutuan atau sesuatu negeri menubuhkan atau menyelenggara institusi Islam atau mengadakan atau membantu upacara dalam agama Islam dan melakukan apa-apa perbelanjaan sebagaimana yang diperlu bagi maksud itu."(*Federal Constitution, 2000:9*). Perkara 12(3) : "Tiada sesiapa pun boleh diwajibkan menerima ajaran mengenai apa-apa agama atau mengambil bahagian dalam apa-apa upacara sembahyang sesuatu agama yang lain daripada agamanya sendiri. Perkara 12(4): Fasal (3) agama bagi seseorang yang berumur kurang daripada lapan belas tahun adalah ditetapkan oleh ibu bapanya atau penjaganya (*Federal Constitution, 2000:9*). Perkara 121 (1A): Kedudukan Mahkamah Syariah: "Mahkamah-mahkamah yang disebutkan dalam Fasal(1) (Mahkamah Tinggi) tidaklah boleh mempunyai bidang kuasa berkenaan dengan apa-apa perkara dalam bidang kuasa mahkamah Syariah." (*Federal Constitution, 2000:105*). Sudah lebih 27 tahun Fasal(1A) Perkara 121 dimasukkan dalam Perlembagaan Persekutuan melalui pindaan perlembagaan (Akta A704) yang berkuat kuasa pada 10 Jun 1988. Pindaan ini diharapkan mahkamah syariah tidak diganggu oleh mahkamah sivil (Ahmad Ibrahim, 1989). Tujuannya ialah supaya tiada lagi percanggahan bidang kuasa antara mahkamah sivil dengan mahkamah Syariah (Tajul Aris Ahmad Bustami, 2005:6). Namun demikian, masih lagi terdapat banyak konflik yang perlu dikemaskini antara mahkamah sivil dengan mahkamah syariah (Ahmad Mohamed Ibrahim, 2000:43). Implikasinya, Mahkamah Syariah hanya mempunyai "bidang kuasa ke atas orang Islam Islam sahaja" dan tidak mempunyai kuasa ke atas orang bukan Islam (Ahmad Mohamed Ibrahim, 2000:16). Walau bagaimanapun, perlu diakui bahawa pindaan Perkara 121(1A) adalah salah satu langkah untuk menaikkan martabat mahkamah syariah dan memastikan tercapainya perencanaan Perlembagaan Persekutuan (Ahmad Ibrahim, 1989).

Perkara 11(1): Kebebasan beragama

Hak penganut agama lain ialah yang diperuntukkan dalam Perkara 11(1): Kebebasan beragama ; di mana tiap-tiap orang adalah berhak menganuti dan mengamalkan agamanya dan tertakluk kepada Fasal(4) mengembangkan agamanya. Perkara 11(2) pula menyatakan; Tiada sesiapa pun boleh dipaksa membayar apa-apa cukai jika pendapatan dari cukai itu diperuntukkan khas sama ada kesemuanya atau sebahagiannya bagi maksud sesuatu agama lain selain dari pada agamanya sendiri. Perkara 11(3): Tiap-tiap kumpulan agama adalah berhak untuk menguruskan hal ehwal agamanya sendiri, menubuh dan menyelenggara institusi bagi maksud agama atau khairat memperolehi dan memiliki harta benda serta memegang dan mentadbirnya mengikut undang-undang. Perkara 11(4): Undang-undang Negeri dan mengenai Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur, Labuan dan Putrajaya, undang-undang Persekutuan boleh mengawal atau menyekat pengembangan apa-apa iktikad atau kepercayaan agama antara orang-orang yang menganut agama Islam (*Federal Constitution, 2000: 8*).

Kebebasan beragama merupakan satu fenomena baru yang berkaitan sejarah manusia. Kebebasan beragama adalah merupakan hak asasi manusia mula diisyiharkan di Perancis pada tahun 1789 dengan *Declaration des droits des hommes et citoyens* dan di Amerika sebagai *Bill of Rights* (Leonard Swidler (ed), (1986: vii, xvi). Seterusnya diambil perhatian sejak awal abad ke-20. Ia bermula pada tahun 1893 di Chicago *World Parliament of Religions* dan diikuti dengan pelancaran pada tahun 1910 dan 1912 dengan *Ecumenical Movement among Protestants and Orthodox Christians*, dan diteruskan dengan katholik sebagai *Second Vatican Council* (1962-65)

dan diperjuangkan oleh pelbagai agama dan ideologi. Kebebasan agama atau kepercayaan secara khususnya tidak mengikat agama dengan pemereintahan, membuat transformasi dalam sejarah manusia yang mengasingkan urusan agama dengan kehidupan(K. S. Nathan, 2007:14).

Sebagai indikator kepada pelaksanaan kebebasan ini, Malaysia sememangnya telah memberikan kebebasan untuk mempraktikkan aktiviti keagamaan dengan aman dan damai kepada seluruh warganegara Malaysia. Hak ini termaktub dalam Perlembagaan Malaysia Perkara 3(1) tentang agama Islam sebagai agama Persekutuan dengan Perkara 11 berkaitan kebebasan beragama.

Peruntukan Perkara 160

Definisi Melayu di bawah peruntukan Perkara 160 menyatakan orang Melayu beragama Islam, berbahasa Melayu serta mengamalkan adat istiadat Melayu (Perlembagaan Persekutuan, 2000).

Peruntukan perlembagaan bertujuan memastikan ajaran Islam yang menjadi agama orang Melayu terus dimartabatkan. Selain daripada itu, untuk memastikan akidah orang Melayu tidak rosak dengan melarang orang Melayu daripada murtad dalam Perlembagaan Malaysia; Perkara 11: tidak terpakai kepada orang Islam walaupun perkara 11 menyebut mana-mana rakyat Malaysia yang berumur 18 tahun ke atas bebas untuk memilih agama yang mereka suka. Di mana Perkara 11(4): menyebut undang-undang Persekutuan boleh mengawal dan menyekat perkembangan apa-apa iktikad atau kepercayaan agama antara orang-orang yang menganut Islam (Perlembagaan Persekutuan, 2000).

Perkara 153 : Hak Keistimewaan Melayu dan Bumiputera Sabah dan Sarawak

Hak keistimewaan Orang Melayu dalam Perlembagaan Persekutuan merupakan bukti kukuh pemberian hak kepada orang Melayu secara sah melalui peruntukan undang-undang bagi mengiktiraf ketuanan Melayu. Perkara 153 menggariskan bahawa Yang di-Pertuan Agong, atas nasihat Perdana Menteri atau Kabinet berkuasa menyelamatkan kedudukan istimewa orang Melayu dan bumiputera di Sabah dan Sarawak dengan menentukan bagi mereka kedudukan dalam perkhidmatan awam, agihan biasiswa atau pendidikan atau latihan atau lain-lain kemudahan yang diberikan oleh kerajaan termasuk permit atau lesen perniagaan. (Perlembagaan Persekutuan, 2000)

Kedudukan istimewa orang Melayu yang lain termasuklah peruntukan Perkara 89 dan 90 yang memberi kuat kuasa undang-undang perlembagaan kepada undang-undang yang sedia ada bagi melindungi tanah rezab orang Melayu daripada diselenggarakan oleh orang bukan Melayu. Selain itu, kemasukan orang Melayu dalam Rejimen Askar Melayu dengan pengecualian orang bukan Melayu sebagaimana dikuatkuasakan oleh Perkara 8(5)(f) juga dianggap sebagai sebahagian daripada kedudukan istimewa orang Melayu. (Perlembagaan Persekutuan, 2000)

Persoalan Penyelidikan

- i. Adakah mahasiswa Melayu dan bukan Melayu di IPTA dan IPTS memahami tentang agama Islam sebagai agama Persekutuan?
- ii. Bagaimanakah tahap kefahaman dan kesedaran mereka mengenai agama Islam sebagai agama Persekutuan?

- iii. Apakah pandangan generasi muda terhadap agama Islam sebagai agama Persekutuan pada masa kini?

Objektif Kajian

Kertas kerja ini bertujuan untuk menganalisis tahap kefahaman dan kesedaran mahasiswa Institut Pengajian Tinggi di Selangor mengenai peruntukan Islam dan Orang Melayu dalam Perlembagaan Persekutuan serta penerimaan bukan Melayu terhadap peruntukan tersebut.

Metodologi Kajian

Bahagian ini membincangkan metodologi kajian yang meliputi reka bentuk kajian, proses pemilihan sampel kajian, proses pengumpulan data dan proses menganalisis data. Kajian ini merupakan kajian deskriptif yang menggunakan data-data kuantitatif dan kualitatif. Data diperolehi melalui soal selidik. Dalam hal ini, penggunaan soal selidik menjadi sumber premier dan kajian perpustakaan sebagai sumber sekunder.

Subjek Kajian

Subjek kajian ini terdiri daripada 523 mahasiswa di institusi pengajian tinggi di Selangor iaitu UiTM Shah Alam, Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah (SSAS), UNISEL Batang Berjuntai, UPM Serdang dan UKM Bangi. Bagaimanapun, jumlah sasaran kajian sebenar adalah 500 orang tetapi pengkaji telah mengedarkan 600 soal selidik bagi megatasi masalah sekiranya soal selidik yang tidak dikembalikan. Daripada jumlah 600 soal selidik yang diedarkan itu, sebanyak 523 telah berjaya dikumpul semula. Berikut adalah jadual pecahan respondan dan kriteria pemilihan:

Jadual 1:Kriteria Pemilihan

Institusi Pengajian Tinggi di Selangor	Kriteria Pemilihan
UiTM Shah Alam	Institusi yang mempunyai saiz pelajar yang besar dan berada dalam negeri Selangor
Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah (SSAS)	Institusi yang berada dalam negeri Selangor
Universiti Industri Selangor (UNISEL) Batang Berjuntai	Institusi yang mempunyai mahasiswa pelbagai kaum dan berada dalam negeri Selangor
Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM)	Institusi yang mempunyai mahasiswa pelbagai kaum dan berada dalam negeri Selangor
Universiti Pertanian Malaysia (UPM)	Institusi yang mempunyai mahasiswa pelbagai kaum dan berada dalam negeri Selangor

Instrumen Kajian

Menjawab soalan-soalan yang diberikan dalam bentuk veriable bebas dan bersandar. Soal Selidik di bahagikan kepada dua seksyen iaitu seksyen A dan B :

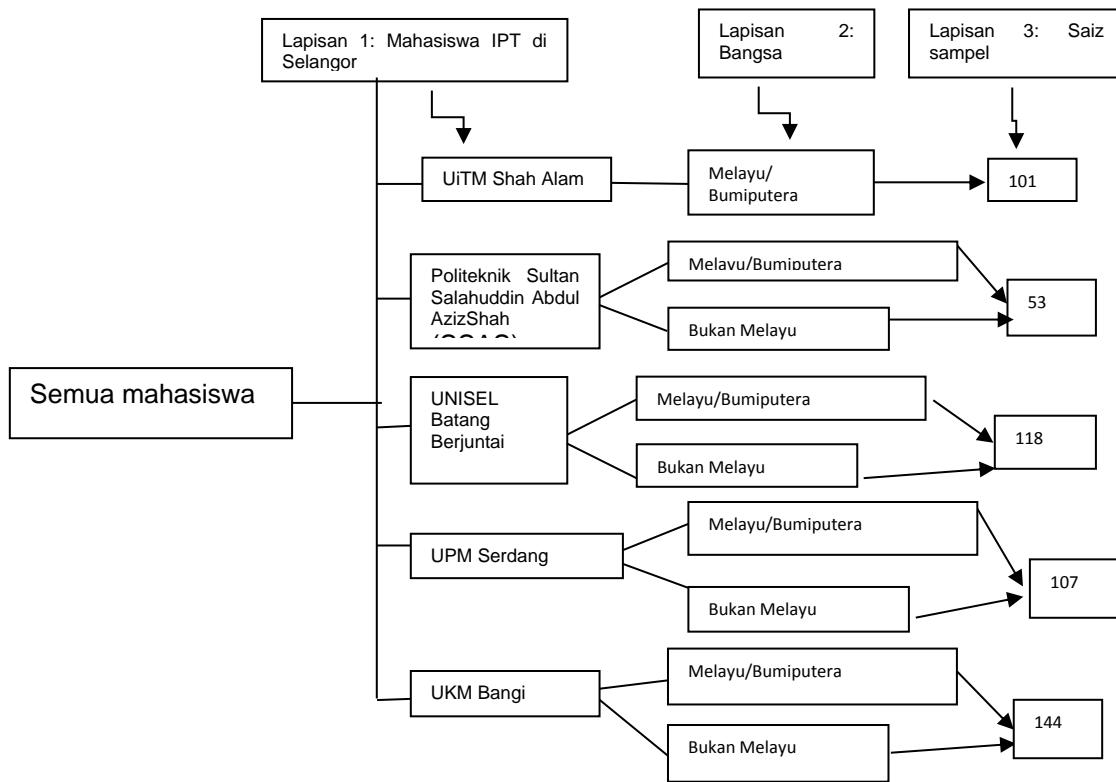
Seksyen A : Demografi

Seksyen B : Analisis Tahap Kefahaman dan Kesedaran Responden Terhadap Islam dan Orang Melayu dalam Perlembagaan Persekutuan

Kaedah Persampelan

Pengkaji menggunakan kaedah pemilihan sampel secara rawak berlapis bagi mewakili kajian ke atas generasi muda dalam kalangan mahasiswa IPT di Selangor. Jadual 2 di bawah menunjukkan pembahagian sampel tersebut:

Jadual 2: Pembahagian respondan mengikut rawak berlapis.

Sumber Data

Dapatan kajian yang dikumpul melalui soal selidik kemudiannya diproses menggunakan perisian *Statistical Package for the Social Sciences* (SPSS) versi 17. Oleh kerana kajian ini adalah berbentuk deskriptif dan menggunakan data kuantitatif sebagai data utama, maka maklumat yang diperolehi itu kemudian dianalisis menggunakan kaedah kualitatif melalui kajian perpustakaan bagi menjawab dan menghuraikan persoalan kajian serta analisis yang lain. Aspek perbandingan dilakukan bagi melihat lebih mendalam tahap kesedaran dan kefahaman terutama yang melibatkan perbezaan etnik.

Penyelidikan ini adalah berbentuk deskriptif dengan menggunakan borang soal selidik yang dibahagikan kepada dua seksyen iaatu Seksyen A dan B yang menggunakan Skala Likert 1 hingga 5. Laporan hasil kajian dibuat berdasarkan sistem SPSS yang menggunakan metode frequencies, deskriptif, crosstab dan perbandingan min bagi mendapatkan kekerapan, peratusan dan min dipersembahkan dalam bentuk jadual bagi menguatkan laporan hasil kajian. Kekuatan kajian ini ialah saiz sampel yang digunakan sesuai dan subjek dipilih daripada prosedur persampelan yang dirancang dengan teliti. Kesahan dan kebolehpercayaan instrumen kajian digeneralisasikan

kepada populasi dengan menggunakan ujian anova satu hala bagi meningkatkan kebolehpercayaan hasil kajian.

Dapatan Kajian

Bahagian ini akan membincangkan dapatan kajian berdasarkan soal selidik yang telah diedarkan. Soal selidik tersebut mengandungi dua seksyen iaitu Seksyen A dan Seksyen B. Pecahan seksyen ini adalah berdasarkan kriteria tertentu bagi memudahkan responden menjawab soalan. Selain itu, pecahan kepada beberapa seksyen tersebut juga memudahkan penyelidik untuk menganalisa data. Soal selidik yang diedarkan adalah bertujuan mendapatkan data asas mengenai kefahaman dan kesedaran tentang agama Islam sebagai agama Persekutuan di kalangan pelajar-pelajar Institut Pengajian Tinggi (IPT). Analisa data untuk kajian ini menggunakan aplikasi *Statistical Package for the Sosial Sciences* (SPSS) di mana frekuensi, *crosstabulation* dan korelasi akan diguna pakai bagi memperkuuhkan statistik yang ditemui. Kajian kuantitatif, digunakan sebagai pendukung untuk memperkuatkan hasil kajian lapangan. Oleh itu, penyelidikan ini menggunakan kedua-dua kaedah tersebut bagi memantapkan hasil kajian serta membuktikan kesahan fakta yang ditemui.

Seksyen A : Demografi

Seksyen ini akan membincangkan tentang maklumat umum bagi setiap responden. Skop penyelidikan hanya difokuskan di negeri Selangor sahaja. IPT yang terlibat dalam penyelidikan ini ialah UiTM Shah Alam, UKM, UPM, UNISEL Batang Berjuntai dan Politeknik Sultan Salahuddin Abdul Aziz Shah (SSAS). Aspek demografi yang dikaji adalah dari segi jantina, umur, bangsa, agama, latar belakang pendidikan, semester pengajian dan institusi pengajian yang mereka belajar. Jadual dan rajah dikemukakan supaya kajian ini nampak jelas dan hujah yang diberikan adalah relevan serta mempunyai kesahan

Jadual 3 : Jantina

Jantina	Frekuensi	Peratus
Lelaki	170	33
Perempuan	353	67
Jumlah	523	100.0

Sumber Soal Selidik

Berdasarkan soal selidik yang telah diedarkan, sebanyak 523 orang responden telah terlibat dalam kajian ini. Seramai 170 atau 33% responden adalah terdiri daripada kalangan pelajar lelaki dan 353 atau 67% orang responden adalah pelajar perempuan.

Jadual 4 : Umur

Umur	Frekuensi	Peratus
21 tahun ke bawah	380	72.6
22 – 23 tahun	101	19.3
24 – 26 tahun	23	4.4
26 tahun ke atas	19	3.7

Umur	Frekuensi	Peratus
21 tahun ke bawah	380	72.6
22 – 23 tahun	101	19.3
24 – 26 tahun	23	4.4
26 tahun ke atas	19	3.7
Jumlah	523	100.0

Sumber Soal Selidik

Berdasarkan soal selidik yang dijalankan kategori umur responden yang terlibat antara 21 hingga 26 tahun ke atas. Seramai 380 orang responden berumur 21 tahun ke bawah, 101 orang responden berumur 22 hingga 23 tahun, 23 responden berumur 24 hingga 26 tahun dan 19 responden berumur 26 tahun ke atas. Kategori umur ini diambil kerana secara keseluruhannya pelajar universiti adalah berdasarkan peringkat tersebut.

Jadual 5 : Agama

Agama	Frekuensi	Peratus Kumulatif
Islam	352	67
Buddha	51	10
Hindu	81	16
Kristian	33	6
Lain-lain :Sikh, Punjabi, Taos	6	1
Jumlah	523	100.0

Sumber Soal Selidik

Berdasarkan soal selidik yang telah dijalankan seramai 352 responden adalah beragama Islam, 33 orang responden beragama Kristian, 51 responden beragama Buddha, 81 orang beragama Hindu dan 6 orang responden adalah lain-lain agama. Secara umumnya responden yang terlibat dalam kajian adalah terdiri dari pelbagai agama yang dianuti oleh responden dalam kajian ini.Responden beragama Islam mendominasi kajian ini kerana responden berbangsa Melayu berjumlah 347 orang.Berdasarkan kepada pecahan agama-agama lain bagi responden yang terlibat dalam kajian ini ialah seorang responden adalah penganut agama Punjabi, 4 orang responden bergama Sikh dan seorang responden beragama Taoisme.

Jadual 6 :Bangsa

Bangsa	Frekuensi	Peratus
Melayu	347	66.3
Cina	55	10.5
India	92	17.6
Lain-lain	29	5.6
Jumlah	523	100.0

Sumber Soal Selidik

Berdasarkan soal selidik yang dijalankan seramai 347 orang responden adalah terdiri daripada bangsa Melayu, 55 orang responden adalah orang Cina, 92 responden berbangsa India dan 29 orang responden terdiri daripada bangsa-bangsa lain.Berdasarkan pecahan bangsa, terdapat tiap-tiap seorang responden adalah terdiri

daripada bangsa Bajau, Bisaya, Kadazan Dusun, Kenyah, Melanau, Sikh, Sino Dusun, Sino Kadazan, setiap 2 responden berbangsa Dusun, Punjab, Siam, 3 orang responden berbangsa Kadazan, dan sembilan orang responden berbangsa Iban. Secara keseluruhannya, kajian ini memperoleh data dari semua bangsa di Malaysia.

Jadual 7 :Institut Pengajian Tinggi

Institusi	Frekuensi	Peratus
UiTM	101	19.3
UNISEL	118	22.6
UPM	107	20.5
UKM	144	27.5
Lain-lain :Kolej, Politeknik	53	10.1
Jumlah	523	100.0

Sumber Soal Selidik

Berdasarkan analisis kajian, responden yang terlibat dalam kajian ini terdiri daripada 101 orang pelajar UiTM Shah Alam, 118 orang pelajar UNISEL, 144 orang pelajar UKM, 107 orang pelajar UPM dan 53 orang pelajar daripada lain-lain universiti atau institusi pengajian. Ia adalah dikenal pasti iaitu seorang pelajar kolej dan 51 orang responden adalah pelajar politeknik. Hanya 1 orang responden yang tidak memberikan maklumat berkaitan dengan institusi tempat yang mereka belajar. Oleh itu, secara keseluruhan ialah seramai 523 orang responden terlibat dalam kajian ini yang terdiri daripada pusat pengajian utama yang terdapat di negeri Selangor.

Bahagian B : Analisis Data

Tahap Kefahaman Responden Terhadap Kontrak Sosial

Bahagian ini membincangkan tahap kefahaman responden mengenai agama, dan hak keistimewaan. Sekiranya masyarakat kurang memahaminya akan menimbulkan banyak permasalahan kerana melibatkan semua kaum. Setiap kaum perlu memahami keperluan dan kehendak kaum lain selagi mana tidak melanggar undang-undang negara.

Jadual 8 :Islam Sebagai Agama Persekutuan

	Frekuensi	Peratus	Peratus Sah	Peratus Kumulatif
Ya	368	70.4	70.4	70.4
Tidak	155	29.6	29.4	100.0
Jumlah	523	100.0	100.0	

Sumber Soal Selidik

Berdasarkan analisis kajian mengenai Islam sebagai agama Persekutuan. Seramai 368 atau 70.4% responden mengakui bahawa Islam sebagai agama

Persekutuan.Sementara 155 atau 29.6% responden tidak memperakui perkara ini.Dapatan kajian mendapati perkara ini berlaku disebabkan mereka kurang mengentahui Islam sebagai agama Persekutuan.

Jadual 9 : Kedudukan Istimewa Orang Melayu

	Frekuensi	Peratus	Peratus Sah	Peratus Kumulatif
Ya	405	77.4	77.4	77.4
Tidak	118	22.6	22.6	100.0
Jumlah	523	100.0	100.0	

Sumber Soal Selidik

Berdasarkan analisis kajian mengenai Kedudukan Istimewa Orang Melayu dan Bumiputera Sabah dan Sarawak.Seramai 77.4% responden menyatakan Kedudukan Istimewa Orang Melayu dan Bumiputera Sabah dan Sarawak.Sementara 22.6% responden tidak memperakui fakta tersebut.Dapatan kajian mendapati secara keseluruhannya memahami Kedudukan Istimewa Orang Melayu dan Bumiputera Sabah dan Sarawak.Dapatan kajian mengandaikan bahawa 66.3% responden dalam kajian ini adalah terdiri daripada orang Melayu yang mendokong keistimewaan orang Melayu.

Jadual 10 : Pemeliharaan Hak Orang Melayu

	Frekuensi	Peratus	Peratus Sah	Peratus Kumulatif
Ya	310	59.3	59.3	59.3
Tidak	213	40.7	40.7	100.0
Jumlah	523	100.0	100.0	

Sumber Soal Selidik

Seramai 310 atau 59.3% responden bersetuju pemeliharaan hak-hak orang Melayu serta hak-hak yang sah milik kaum-kaum lain.

Rajah 11 :
Hak Keistimewaan Orang Melayu Tidak Perlu Dipertikaikan

	Frekuensi	Peratus	Peratus Sah	Peratus Kumulatif
Sangat Tidak Setuju	30	5.7	5.7	5.7
Tidak Setuju	26	5.0	5.0	10.7
Tidak Pasti	81	15.5	15.5	26.2
Setuju	129	24.7	24.7	50.9
Sangat Setuju	257	49.1	49.1	100.0
Jumlah	523	100.0	100.0	

Sumber Soal Selidik

Berdasarkan analisis kajian mengenai hak keistimewaan orang Melayu tidak seharusnya di persoalkan oleh kaum bukan Melayu.Seramai 386 atau 73.8% menyetujui bahawa hak keistimewaan orang Melayu tidak perlu dipertikaikan.Hanya 10.7% responden yang tidak menyetujuinya.Kaum bukan Melayu seharusnya tidak mempertikaikan hak keistimewaan Melayu kerana peruntukan Perlembagaan telah

taraf kewarganegaraan secara jus soli. Hasil dapatan kajian menyokong fakta bahawa hak keistimewaan orang Melayu tidak perlu dipertikaikan.

Jadual 12 : Perkara 3(1) Agama Islam Sebagai Agama Persekutuan

	Frekuensi	Peratus	Peratus Sah	Peratus Kumulatif
Sangat Tidak Setuju	8	1.5	1.5	1.5
Tidak Setuju	11	2.1	2.1	3.6
Tidak Pasti	96	18.4	18.4	22
Setuju	166	31.7	31.7	53.7
Sangat Setuju	242	46.3	46.3	100.0
Jumlah	523	100.0	100.0	

Sumber Soal Selidik

Berdasarkan analisis kajian mengenai Perkara 3(1) Perlembagaan Persekutuan menyatakan bahawa agama Islam adalah agama bagi Persekutuan Tanah Melayu. Seramai 408 atau 78.0% bersetuju bahawa peruntukan Perkara 3(1) agama Islam sebagai agama Persekutuan. Hanya 9 responden sahaja yang tidak memyetujui peruntukan ini. Oleh itu, secara umumnya para responden memahami peruntukan Islam dalam Perlembagaan Malaysia.

Jadual 13 : Perkara 11 (1) agama lain boleh diamalkan

	Frekuensi	Peratus	Peratus Sah	Peratus Kumulatif
Sangat Tidak Setuju	5	1.0	1.0	1.0
Tidak Setuju	3	.6	.6	1.5
Tidak Pasti	113	21.6	21.6	23.1
Setuju	186	35.6	35.6	58.7
Sangat Setuju	216	41.3	41.3	100.0
Jumlah	523	100.0	100.0	

Sumber Soal Selidik

Berdasarkan analisis kajian mengenai Perkara 11(1) agama lain boleh diamalkan dengan aman dan damai di mana-mana bahagian Persekutuan. Seramai 402 atau 76.9% bersetuju dengan peruntukan tersebut. Hanya 1.6% responden yang tidak bersetuju dengan peruntukan tersebut. Analisis kajian mendapati bahawa peruntukan Perkara 3(1) agama Islam diseimbangkan dengan peruntukan Perkara 11 kebebasan beragama bagi penganut agama lain. Islam tidak menghalang penganut agama lain mengamalkan agamanya dengan bebas di Malaysia.

Jadual 14 :Perkara 11(4) undang-undang negeri dan wilayah boleh menyekat atau mengawal pengembangan agama-agama lain kepada penganut Islam

	Frekuensi	Peratus	Peratus Sah	Peratus Kumulatif
Sangat Tidak Setuju	30	5.7	5.7	5.7
Tidak Setuju	23	4.4	4.4	10.1
Tidak Pasti	195	37.3	37.3	47.4

Setuju	122	23.3	23.3	70.7
Sangat Setuju	153	29.3	29.3	100.0
Jumlah	523	100.0	100.0	

Sumber Soal Selidik

Berdasarkan analisis kajian mengenai Perkara 11(4) undang-undang negeri dan wilayah boleh menyekat atau mengawal pengembangan agama-agama lain kepada penganut Islam. Seramai 275 atau 52.6% bersetuju mengenai peruntukan Perkara 11(4) mengenai peruntukan undang-undang negeri dan wilayah berkaitan dengan sekatan atau kawalan terhadap agama-agama lain daripada disebarluaskan kepada orang Islam. Adalah menjadi suatu kesalahan kepada penganut agama lain menyebarkan fahaman mereka kepada orang Islam. Dapatan kajian mendapati seramai 195 atau 37.3% responden menyatakan mereka tidak pasti berkaitan dengan peruntukan ini. Oleh itu, pemahaman tentang perlombagaan adalah penting bagi menjaga keharmonian kaum supaya sifat prasangka tidak berlaku dalam kalangan masyarakat pelbagai kaum di Malaysia.

Jadual 15 : Perkara 121 (1A) Kedudukan Mahkamah Syariah

	Frekuensi	Peratus	Peratus Sah	Peratus Kumulatif
Sangat Tidak Setuju	9	1.7	1.7	1.7
Tidak Setuju	12	2.3	2.3	4.0
Tidak Pasti	251	48.0	48.0	52.0
Setuju	119	22.8	22.8	74.8
Sangat Setuju	132	25.2	25.2	100.0
Jumlah	523	100.0	100.0	

Sumber Soal Selidik

Berdasarkan analisis kajian mengenai Perkara 121 (1A) bertujuan memartabatkan kedudukan Mahkamah Syariah. Mahkamah Syariah adalah merupakan sebuah mahkamah yang membicarakan hal ehwal berkaitan dengan undang-undang Islam untuk orang Islam sahaja. Seramai 48% responden menyetujui peruntukan ini. Hanya 5.0% responden yang tidak menyetujuinya. Manakala 48% responden tidak pasti dengan peruntukan ini. Analisis kajian mendapati peranan mahkamah Syariah perlu diperluaskan dan diperkenalkan kepada semua pihak supaya tidak timbul salah faham dalam kalangan bukan Islam kerana peruntukan sedia ada di mahkamah hanya membicarakan kes-kes yang melibatkan orang Islam sahaja. Kaum lain adalah bebas melaksanakan aktiviti keagamaan masing-masing. Walaupun terhadap kes bukan Islam yang terlibat dengan kesalahan mahkamah Syariah tetapi mereka tidak akan dibicarakan oleh mahkamah Syariah.

Jadual 16 : Perkara 153 : Kedudukan Istimewa Orang Melayu Dan Bumiputra Sabah Dan Sarawak

	Frekuensi	Peratus	Peratus Sah	Peratus Kumulatif
Sangat Tidak Setuju	11	2.1	2.1	2.1
Tidak Setuju	18	3.4	3.4	5.5
Tidak Pasti	172	32.9	32.9	38.4
Setuju	148	28.3	28.3	66.7
Sangat Setuju	174	33.3	33.3	100.0
Jumlah	523	100.0	100.0	

Sumber Soal Selidik

Berdasarkan analisis kajian mengenai Perkara 153 menyatakan kedudukan istimewa orang Melayu dan bumiputera Sabah dan Sarawak meliputi jawatan dalam perkhidmatan awam, biasiswa, pendidikan, perniagaan/ekonomi, tanah rezab Melayu dan Rejimen Askar Melayu Diraja. Seramai 322 responden menyetujui bahawa peruntukan Perkara 153 adalah untuk menjaga hak keistimewaan orang Melayu dan juga bumiputera Sabah dan Sarawak. Hanya 29 responden yang tidak menyetujuinya. Analisis hasil dapatan kajian mendapati bahawa Perkara 153 hak keistimewaan orang Melayu dan bumiputera Sabah dan Sarawak merupakan peruntukan undang-undang yang telah digubal sejak zaman pemerintahan British lagi kerana memandangkan orang Melayu masih lagi ketinggalan berbanding dengan bangsa lain. jurang perbezaan sosio ekonomi antara orang Melayu dengan bukan Melayu amat ketara buat masa kini walaupun Malaysia telah 50 tahun mencapai kemerdekaan. Orang Melayu masih memerlukan hak keistimewaan tersebut berdasarkan peruntukan undang-undang bagi menjamin kesahannya. Sekiranya orang Melayu telah mencapai kedudukan yang setaraf dengan bangsa lain dalam semua bidang, maka orang Melayu tidak lagi memerlukan hak keistimewaan tersebut kerana telah mempunyai kekuatan dan kelebihan tersendiri untuk bersaing dengan bangsa lain.

Kesimpulan

Diharapkan kertas kerja ini dapat merungkai masalah yang membentenggu permasalahan orang Melayu supaya tindakan penambahbaikan dapat disyorkan bagi meningkatkan taraf hidup orang Melayu seiring dengan kaum lain dalam mengejar arus pembangunan negara yang semakin mencabar pada masa kini.

Rujukan

Abdul Aziz Bari, (2002), *Majlis Raja-Raja Kedudukan dan Peranan dalam Perlembagaan Malaysia*, Kuala Lumpur : Dewan Bahasa dan Pustaka, h. 86-87.

Ahmad Ibrahim dan Ahilemah, (1987), “*The Malaysian Legal System*”, Kuala Lumpur : Dewan Bahasa dan Pustaka, h. 52.

Ahmad Ibrahim, (1994), “Kedudukan Undang-undang Islam dalam Perlembagaan Malaysia” dalam *Islam dalam Perlembagaan, Al-Ahkam*, j. 4, Kuala Lumpur : Dewan Bahasa dan Pustaka, h. 3.

Ahmad Ibrahim, “The Amendment to Article 121 of the Federal Constitution: Its Effect on Administration of Islamic Law” (1989) *MLJ* xvii.

Ahmad Ibrahim, The Syariah Court and its Place in the Judicial System’(1989) 5, *Syariah Law Journal* 1; Ahmad Ibrahim, “Kedudukan Undang-undang Islam di Malaysia” (1977) 11 *JH* 119;

Ahmad Ibrahim, “The Need to Amend Section 51 of the Law Reform (Marriage and Divorce) Act 1976” (1990) 2 *MLJ* 1 vii, Ahmad Ibrahim, The Future of the Syariah and the Syariah Courts in Malaysia” (1993) 20.*JMCL* 41.

Ahmad Mohamed Ibrahim, (2000), *The Administration of Islamic Law in Malaysia*, Kuala Lumpur : Institut of Islamic Understanding Malaysia, h. 43.

Farid Suffian Shuaib, (2003), *Powers and Jurisdiction of Syariah Court in Malaysia*, Kuala Lumpur : Malayan Law Journal.

Federal Constitution, (2000), (Incorporating All Amendments As At 5th June 1988, Kuala Lumpur : International Law Book Services, h. 8.

J. de Vere Allen (et.al), (1981), *A Collection of Threaties and Other Documents Affecting the States of Malaysia 1761 – 1963*, j.1, New York: Oceana Publication inc., h. 150.

K. S. Nathan (2007), *Religious Pluralism in Democratic Societies*, Singapura : Konrad Ad-enauer-Stiftung, h. 14.

L.A. Sheridan & H.E. Groves, (1979), *The Constitution of Malaysia*, (P.T.R.), 3rd ed., Singapore:, h. 37.

Laporan Rasmi Perdebatan Majlis Perundangan, 1 Mei 1958, Ruang 4631 dan 4671-2.

Leonard Swidler (ed) (1986), *Religious, Liberty and Human Rights in Nation and Religions*, New York : Hippocrene Books, h. vii, xvi.

Mahmood Zuhdi Abd Majid, (1997), *Pengantar Undang-undang Islam di Malaysia*, Kuala Lumpur : Penerbit Universiti Malaya, h. 100.

Mohamed Suffian Hashim, "The Relationship Between Islam and The States in Malaya", *Intisari*, Vol. 1, Singapore, (1962), 8.

Perlembagaan Perlis, Bahagian Kedua, Perkara 5 dan 6; Perak, Bahagian Pertama, Perkara 5 dan 6; Selangor, Bahagian Kedua, Perkara XLVII dan XLVIII; Negeri Sembilan, Bahagian Pertama, Perkara 5 dan 6; Johor, Bahagian Pertama, Perkara LVII dan LVIIIB; Pahang, Bahagian Pertama, Perkara 23 dan 24; Terengganu, Bahagian Pertama, Perkara 3 dan 4; Kelantan, Bahagian Pertama. Perkara 5 dan 6; Sabah, Perkara 5A.

Sulaiman Masri (2005), *Kaedah Penyelidikan dan Panduan Penulisan Esei, Proposal Dan Tesis*. Kuala Lumpur: Utusan Publication & Distributors Sdn.Bhd.

Tajul Aris Ahmad Bustami, Mohd Hisham Mohd Kamal dan Farid Sufian Shuaib (ed.), (2005), *Kaedah Perundangan Bidang kuasa dan Tatacara Mahkamah Syariah*, Kuala Lumpur : Dewan Bahasa dan Pustaka, h. 6.

Undang-undang Perlembagaan Terengganu, (1962), Jilid 2, Kuala Lumpur :Malayan Constitutional Documents, h. 383.Lihat, Undang-undang Tubuh bagi Diri Terengganu, (1911), fasal 51.

Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor 1895, fasal 57. *Status of The Malay States*, Singapore: Malayan Publishing House Ltd., h. 23.

Zaini Nasohah, (2004), *Pentadbiran Undang-undang Islam di Malaysia*, Kuala Lumpur : Utusan Publications & Distributors Sdn. Bhd., h. 79.